

בס"ד, כ"ב חשוון התשפ"ו

זבחים ס' – מידות המזבח, דין של מזבח פגום או לא קיים

שאלות:

1. האם במשכן היה ניתן לראות את הכהן כשהוא עובד על המזבח?

סיום הדין על מידות המזבח וקידוש העזרה

הגמרא מסיימת את הדין מהדף הקודם לגבי מידות המזבח של משה ומחלוקת רבי יהודה ורבי יוסי.

○ יישוב שיטות התנאים:

- הגמרא מסכמת את שיטת רבי יוסי: את הפסוק "וְקָמָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת" הוא דורש שהקלעים היו בגובה 5 אמות מעל שפת המזבח (סה"כ 15 אמות). את הפסוק "וְנִשְׁלַשׁ אַמּוֹת קָמָתוֹ" הוא דורש שהכוונה לגובה שמשפת הסובב ולמעלה (מהאמה השישית עד התשיעית, והעשירית לקרנות).
- הגמרא שואלת על שיטת רבי יהודה: גם אם גובה המזבח הוא 3 אמות וגובה הקלעים 5 אמות, עדיין הכהן נראה מבחוץ (כי גובהו 3 אמות)! ומתרצת: הכהן עצמו אולי נראה, אבל העבודה שבידו לא נראית וזה מה שחשוב.
- הגמרא מקשה: לשיטת רבי יוסי, למה שלמה קידש את העזרה הרי היה מספיק מקום על המזבח שלו? ומתרצת: כדי שיוכל להעמיד בה את המזבח. ולשיטת רבי יהודה, למה נאמר "קטן" הרי הוא לא דורש שהמזבח של משה נפסל? תשובה: הכוונה שמזבח האבנים של שלמה היה קטן ביחס לצורך, לא ביחס למזבח משה.
- שורש המחלוקת: הגמרא מסבירה שהמחלוקת נובעת מכללי הלימוד השונים שלהם:
  - רבי יהודה סובר: "דנים חוץ מחוץ" – לומדים בגזירה שווה ממזבח חיצוני (של יחזקאל) למזבח חיצוני (של משה).
  - רבי יוסי סובר: "דנים כלי מכלי" – לומדים בגזירה שווה ממזבח הזהב (כלי) למזבח הנחושת (כלי), ולא "כלי מבניין" (מזבח יחזקאל שהיה בנוי).
- הודאת רבי יהודה בדמים: רבא מבהיר שלמרות שרבי יהודה סובר שכל העזרה התקדשה להקטרת אימורים, הוא מודה שבזריקת דמים יש צורך במזבח עצמו. הראיה היא מדין "דם התערובות" בפסח, שרבי יהודה אומר שהיו ממלאים כוס מכל הדם שנשפך על הרצפה ושופכים על המזבח, כדי להכשיר פסח שדמו נשפך בטעות. אם הרצפה הייתה כשרה לדם, לא היה צורך לשפוך על המזבח.
- הגמרא דוחה את ההוכחה של רבא. כי ייתכן ששפיכת הדם על המזבח נדרשה לא כי הרצפה פסולה, אלא כי נדרשת שפיכה משום "מצווה מן המובחר". לכן, אין הוכחה מכאן שרבי יהודה סובר שהעזרה לא מקודשת לדמים.

2. האם אפשר להקריב קרבן פסח בזמן הזה?

דין אכילת קדשים כשהמזבח פגום

רבי אלעזר מרחיב את הדין על מזבח פגום, וקובע שאסור לאכול בגללו קדשים כשהוא פגום.

○ מקור הדין:

- הדין נלמד מהפסוק לגבי מנחה "וְאֶכְלְתֶם אֹתָהּ מִצֹּת אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ". לא הכוונה שאוכלים ממש ליד המזבח (שהרי נאמר "מִצֹּת תֹּאכַל בְּמָקוֹם קֹדֶשׁ", והכוונה לכל העזרה), אלא שאכילתה תלויה בקיומו של מזבח שלם.
- **קדשי קדשים:** נלמד ממנחה בגזירה שווה מהמילים "קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים".
- **קדשים קלים:** אב"י אומר שהדין נלמד מדרשה של רבי יוסי בשם רבי ישמעאל (אחת משלוש הלכות שהוא למד משלושה זקנים שונים).

○ הדרשה של רבי ישמעאל (מעשר שני):

- **השאלה:** האם ניתן לאכול מעשר שני בירושלים בזמן הזה, כשאין בית מקדש?
- **מהלך הלימוד:** הדרשה מנסה להשוות בין מעשר לבכור (שפשוט לו שאסור באכילה ובהקרבה בזמן הזה). הגמרא מקשה שאי אפשר ללמוד בנין אב מבכור שחמור יותר כי הוא טעון מתן דמים. והדרשה מביאה את הביכורים אולי נלמד מהם, שאינם טעונים דם. מצד שני בכורים טעונים הנחה, ולשניהם יש "צד מזבח", ולכן אי אפשר ללמוד מהם 'במה הצד' למעשר. לכן, הדרשה נזקקת להיקש מפורש בפסוק בין מעשר שני לבכור, כדי ללמד שגם מעשר שני אסור לאכול בזמן הזה בירושלים.
- הגמרא מקשה: למה פשוט לרבי ישמעאל שבכור אסור ומעשר שני זו שאלה? הרי זה תלוי בשאלת "קדושה ראשונה" – אם היא קידשה לעתיד לבוא, גם בכור צריך להיות מותר (שהרי הגמרא במגילה אומרת שניתן להקריב גם כשאין בית)!
- **רבינא מסביר** שמדובר במקרה ספציפי: שאמנם קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבא, אבל מדובר בבכור שדמו נזרק לפני החורבן ובשרו עדיין קיים. כיוון שבשרו מושווה לדמו ("מה דמו במזבח, אף בשרו במזבח"), אכילת הבשר תלויה בקיום מזבח שלם.
- הגמרא מקשה: איך ניתן ללמוד מהלימוד הזה (שבשר בכור תלוי במזבח) למעשר שני, והרי זה "דבר הלמד בהיקש מהדם"? **ומתרצת**: שכאן המלמד (בכור) הוא קודש, והלמד (מעשר) הוא חולין.
- הגמרא ממשיכה להקשות: לפי השיטה שהולכים אחר המלמד, עדיין יש בעיה. **ומתרצת** שלשיטה הזו, דם ובשר הם "חדא מילתא" (דבר אחד), ולכן זה לא נחשב היקש כפול.
- **המסקנה של אב"י:** מההשוואה הזו, שבה רואים שבשר בכור (קדשים קלים) לא נאכל כשאין מזבח, אב"י למד שכל אכילת קדשים קלים תלויה בקיום מזבח שלם.

3. האם כשהמשכן נוסע גיחזי המצורע יכול להיכנס למחנה לוויה?

האם קודשים קלים נאכלים כשאין מזבח

רבין, שעלה מבבל לארץ ישראל, הציג את לימודו של אב"י בפני רבי ירמיה.

- **ביקורת רבי ירמיה:** הוא דוחה את הלימוד של אב"י ("בבלאי טפשאי... אמרי שמעתא דמחשכא" – בבליים טיפשים, שבגלל שהם יושבים בארץ חשוכה אומרים הלכות חשוכות),

- **רבי ירמיה** מביא שתי ברייתות סותרות לגבי דין הקדשים בזמן שהמשכן היה נישא ממקום למקום במדבר ("סילוק מסעות"):
- **ברייתא א'**: "בשעת סילוק מסעות, קדשים נפסלים". (ההבנה היא שהם נפסלים כי אין מזבח, שזה חמור יותר ממזבח פגום. הגמרא מבינה שמדובר בקדשי קדשים, שלא נפסלים ב"וצא", כי המשך הברייתא מראה שקדושת "אוהל מועד" נשמרת גם בנסיעה, שהרי זבים ומצורעים משולחים משם).
- **ברייתא ב'**: "בשני מקומות קדשים נאכלים" (משמע גם בזמן המסע, לכאורה גם כשאין מזבח).
- **רבי ירמיה** מבין שהברייתא הראשונה עוסקת בקדשי קדשים (התלויים במזבח), והשנייה בקדשים קלים (שאינם תלויים במזבח). וקשה על **אביי**, שאמר שקדשים קלים לא נאכלים כשאין מזבח.
- **דחיה של רבינא**: רבינא מביא שני תירוצים,
  - **תירוץ ראשון: רבינא** מציע פתרון אחר לסתירה של הברייתות: שתי הברייתות עוסקות בקדשים קלים. הסתירה ביניהן היא למעשה מחלוקת תנאים בין **רבי ישמעאל** (שאוסר, כמו שלמדנו קודם שהוא מקיש את בשר הבכור לדמו) לבין **רבנן** (שמתיירים). ו**אביי** סובר **כרבי ישמעאל**.
  - **תירוץ שני (גולש לדף ס"א)**: לחילופין, שתי הברייתות עוסקות בקדשי קדשים והמזבח **נמצא במקומו**, ואין סתירה. הברייתא השנייה ("נאכלים בשני מקומות") לא מתייחסת לזמן המסע, אלא לשני מצבים שבהם **המזבח קיים במקומו**, אבל המשכן מפורק (כלומר, הקלעים הורדו). מצב ראשון כשהמשכן בנוי, ומצב שני שפרקו את המשכן ואין קלעים, אבל עוד לא נסעו.
- הברייתא מחדשת שבמצבים האלו הקורבן לא נפסל ב"וצא", כי התורה אומרת "**וְנִסַּע אֶהְיֶה מוֹעֵד**", ללמד שאפילו כשהוא מפורק, קדושתו כ"אוהל מועד" נשמרת. (**רש"י** מסביר שהמצב של "קודם שיעמידו את המזבח" יכול להתייחס למקרה חריג שבו שינו את סדר המסעות והמזבח הגיע לפני שהוקם המשכן; במצב זה, אולי אי אפשר להקריב שלמים שדורשים פתח אוהל מועד, אבל שאר קדשים כן. לחילופין, ייתכן שהכוונה היא פשוט למצב הרגיל, כשהמשכן עומד על תילו).